

Секція: Економічна теорія

Лопаткіна Ірина Вікторівна,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Державного вищого навчального закладу «Українська академія

банківської справи Національного банку України»

м. Суми, Україна

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МЕХАНІЗМУ
ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ
ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

В даний момент не можна однозначно дати відповідь відносно положення споживчого попиту у всьому світі. Ситуація в кожній країні відрізняється залежно від заходів державного регулювання, прийнятих в попередні роки, стану державних фінансів країни, загального настрою з приводу економіки, рівня безробіття і навіть менталітету населення країни. В результаті диверсифікованого набору цих чинників в кожній країні стан споживчого ринку може бути діаметрально протилежним. В той час, коли в США споживчий попит розпочав своє відновлення, в Європі, цілком логічно, споживачі не лише не витрачають гроші, але і досить агресивно протестують проти політики влади, спрямованої на оптимізацію державних витрат. В наприкінці 2012 року економісти МВФ зробили сенсаційну заяву, довівши, що обмеження державних витрат веде до поглиблення рецесії і кризи, а бюджетні вливання збільшують випуск та стимулюють економічне зростання [7].

Поліпшення положення на ринку праці в США значно підняло загальний настрій серед представників корпоративного сектора, а також споживачів. З огляду на політичне протистояння у владі США, ринок праці, головним чином, тримається на настроях працедавців (які, у свою чергу, чекають зростання попиту), а також стимулюючих заходах ФРС.

Багато аналітиків не враховують вплив процесу делевериджинга у формуванні світового споживчого попиту, а також у формуванні попиту на

робочу силу з боку бізнес-сектора. У передкризові роки виріс не лише державний борг, але і борг приватного сектора (який часто не враховується при розрахунку основних макроекономічних показників). У деяких випадках державний борг був прямо обумовлений спробами держави зменшити леверидж в приватному секторі (Ірландія є яскравим прикладом). Згідно із звітом McKinsey Global Institute в різних країнах процес делевериджинга знаходиться на різних стадіях (тобто, далеко не синхронний) і займе різну кількість часу, залежно від стану економіки і структури частки боргу. Так, в США борг приватного сектора був зосереджений, головним чином, серед споживачів, а, конкретно, - у сфері житлової нерухомості. Падіння цін на нерухомість цілком логічно і очікувано спровокувало хвилю дефолтів по іпотечних боргах. Оскільки банки не можуть претендувати на побічне майно (окрім нерухомості, що знаходиться в запоручі) при оформленні дефолту, процедура банкрутства стала легким виходом для більшості американців. Коли вартість будинків впала нижче боргового тягаря, розрахованого в періодах, більш сприятливих для ринку нерухомості, продовжувати платити по своїх боргах не мало сенсу. Фіксована процентна ставка за іпотечними кредитами в деякій мірі призупинила хвилю дефолтів, оскільки деякі власники будинків прийняли рішення продовжувати виплати за боргом з розрахунку на швидке одужання ринку. У Великобританії ж, у свою чергу, ситуація на ринку нерухомості може посилитися з причини ризику зростання «плаваючої» процентної ставки. Британці, що знаходяться на межі оголошення дефолту, швидше за все, будуть схильні переступити цю межу, якщо банки приймуть рішення про підняття процентних ставок. Цікаво також відмітити, що в США процес делевериджинга в приватному секторі почався вже в 2008 році і з упевненим відновленням економіки (за оцінками експертів - при темпах зростання ВВП 2,5%) може швидко закінчитися. У Європі ж цей процес тільки починається і може зайняти набагато більше часу, зважаючи на відсутність державної регуляторної підтримки в цьому питанні. Ринок нерухомості Великобританії тільки почав своє падіння, і споживачі незабаром відчують на

собі те, що американці переживали вже впродовж трьох років. Разом з дуже жорсткою фіскальною політикою падіння цін на нерухомість змусить англійців збільшити розмір заощаджень і направляти менше грошей на поточні витрати.

У Іспанії ситуація відрізняється від інших країн тим, що борговий тягар приватного сектора зосереджений в корпоративному секторі. Обслуговування боргу, в середньому, складає більше 40% доходів іспанських компаній (в порівнянні з аналогічним показником 20% в США). Загалом, борговий тягар іспанських компаній перевищує 50% від річного випуску економіки країни.

Делевериджинг корпоративного сектора в Іспанії може значно ускладнити найм нових працівників. Ринок праці Іспанії зазнає серйозні труднощі з середнім рівнем безробіття, що перевищує 20%. Високий рівень безробіття на тлі прийдешнього делевериджинга корпоративного сектора зводить активність споживчого сектора країни «нанівець». Це означає, що одна з найбільших економік Європи буде не в змозі забезпечити збут не лише імпортової продукції (в основному, з Німеччини, певною мірою залежної від збуту в країнах ЄС), але і продукції національних виробників.

У структурі споживання в США на початку 2012 року сталися певні зміни [4]. Спершу треба відмітити істотне поліпшення споживчих настроїв вище очікуваної відмітки (індекс споживчих настроїв виріс до 70,2 замість очікуваних 63 пунктів). При цьому зростання роздрібних продажів (за виключення продажів автомобілів і палива), загалом, склало 0,6%. Особисте споживання в найбільшій світовій економіці зросло на 2,1% в четвертому кварталі 2011 року. Зростання особистих доходів населення склало 0,3% (що на 0,2% менше грудневого показника), а витрати населення зросли на 0,2%. У грудні доходи американців вирости на 0,5%, в той час, як рівень витрат залишився без змін. Така, нехай і не велика, різниця в темпах зростання доходів і витрат демонструє делевереджинг в США.

Макроекономічні показники споживчого ринку США показують повільне, але упевнене відновлення ситуації на ринку і повернення упевненості до покупців. Це, у свою чергу, безумовно, служить поштовхом для

корпоративного сектора до найму нових працівників. Варто відмітити, що на споживчу поведінку в США і Європі значний вплив робить зростання цін (як, втім, і волатильність) на ринку нафти. У структурі витрат американців витрати на паливо займають значну частку.

Доречи, доларова емісія ФРС не роздуває інфляцію в США – базова інфляція по особистому споживанню, на яку і звертає увагу ФРС при визначенні своєї монетарної політики, залишається нижче визначеного ФРС рівня у 2% - фактичне її значення 1,3 – 1,4% (січень - лютий 2013 року). Низький рівень інфляції пояснюється слабкістю доходів американців і резервуванням більшої частки емісії американськими комерційними банками.

У Європі ситуація рухається в протилежному напрямі – згідно аналізу тенденцій індексу настроїв. У плані співвідношення чинників економічного зростання ЄС багато в чому схожа на США, проте, на відміну від Європи, американський Уряд за рахунок податків або державних витрат намагається підтримувати споживчий попит. США має більше свободи у валютному регулюванні. Можливо, це і є однією з причин того, що США почувають себе комфортніше з їх поточним рівнем державного боргу. Борговий тягар приватного сектора є менш критичною проблемою через наявність альтернатив: для компаній - ринок облігацій; для споживачів - оголошення банкрутства з процедурою передачі нерухомості банку (foreclosure) або рефінансування.

Попит на товари тривалого попиту в США впав на 4% в січні 2012 року. Таке падіння обгрунтоване, головним чином, різким падінням попиту на виробниче устаткування і продукцію авіапромисловості з боку компаній. У грудні 2011 року завершилась дія стимулюючого пакету, що дозволяв компаніям, що купують нове устаткування, повністю амортизувати його вартість в перші місяці. Від падіння попиту на товари тривалого користування постраждали, в основному, німецькі експортери устаткування і американський виробник літаків Boeing (що отримав на 130 замовлень менше в січні 2012 року в порівнянні з груднем минулого року).

Трансформація попиту і його впливу на економіку відбувається. Значний вплив на стан попиту, в першу чергу - споживчого, здійснює держава, яка виходить з необхідності підтримати, принаймні, на деякий час, традиційну модель економіки, яка тривалі часи базувалася на стимулюванні попиту, що дозволяло підтримувати економічне зростання [2]. Процес трансформації відбувається не синхронно в різних країнах світу. Але надії багатьох пов'язані з ситуацією в США. Отже, традиційна орієнтація на споживання в найбільшій економіці світу, яка стала культом і рисою менталітету населення США, продовжує панувати, як чинник розвитку економіки і є прикладом для наслідування інших країн. Але, оскільки можливості у різних країн різні, то і результати застосування цієї моделі далеко не завжди позитивні. Греки вийшли на вулиці з протестами проти вимог значно скоротити споживання, в той час, коли інші країни не змінюють свою економічну модель [1,5,6]. Отже, можна припустити, що глобальна фінансово-економічна криза може мати рецидиви [3]. Ситуація у світовій економіці значною мірою залежить від успішності дій державних регуляторів, від обліку і врахування ними залежностей між попитом, поведінкою споживача і розвитком економіки.

Список використаних джерел :

1. Парламент Німеччини схвалив виділення кредитів Греції на 22,4 млрд. євро [Електронний ресурс] / - Режим доступу : <http://quote.rbc.ru/macro/?/>.
2. Филоненко Ю.В. Соціально-економічні перетворення споживання в руслі інституціонального аналізу / Филоненко Ю.В. // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 40-2. - Донецьк, ДонНТУ, 2011. - С.70-75.
3. Економічна криза очима нобелівського лауреата [Електронний ресурс] / - Режим доступу : <http://www.rb.ru/career/knowledge/books/2009/07/27/173400.html>.
4. Joseph E. Stiglitz. Build strong rules for finance system [Electronic resource] / - Access: <http://www.politico.com/news/stories/0410/35636.html>.
5. Nouriel Roubini, Christian Menegatti and Arpitha Bykere. No Greece In The American Machine [Electronic resource] / Forbes. - 03.25.10. - Access: <http://www.forbes.com/2010/03/24/greece-america-states-eurozone-debt-opinions-columnists-nouriel-roubini-christian-menegatti-arpitha-bykere.html>
6. The cracks spread and widen: Panic about the Greek government's ability to repay its creditors is infecting other euro - area countries' sovereign debt. Where will it end? [Electronic resource] / The Economist. - Apr 29th, 2010. - Access: http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=16009119.
7. Сокращение госрасходов убивает мировую экономику. 31.10.2012. [Електронний ресурс] / - Режим доступу : <http://bin.ua/news/economics/economic/134784-sokrashhenie-gosraschodov-ubivaet-mirovuyu.html>